

ANETA SUCHOŃ

Wybrane zagadnienia prawne pomocy *de minimis* w rolnictwie

1. Pomoc *de minimis* w rolnictwie należy do stosunkowo nowych zagadnień w polskim prawie rolnym. Związana jest z wprowadzeniem w naszym kraju unijnych zasad finansowego wsparcia dla rolnictwa. Podstawowy zakres i zasady dotyczące jej udzielania uregulowane zostały w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1535/2007 z 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy *de minimis* w sektorze produkcji rolnej¹, natomiast kwestie proceduralne – w ustawie z 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej². Żaden unijny ani polski akt prawny nie zawiera katalogu pomocy udzielanej według zasady *de minimis* w rolnictwie. Można do niej zaliczyć w szczególności pomoc przy zakupie materiału siewnego, jednorazową pomoc do powierzchni uprawy chmielu, umorzenie czy też rozłożenie na raty należności Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR), niektóre ulgi w podatku rolnym, modyfikacje wysokości i terminów płatności składek na ubezpieczenie KRUS. Przesłanki przyznania tej pomocy określone są w wielu aktach prawnych³.

¹ Dz. Urz. UE, L 337, z 21 grudnia 2007 r. (dalej: rozporządzenie Komisji nr 1535/2007). Na podstawie tego rozporządzenia z dniem 1 stycznia 2008 r. uchylone zostało rozporządzenie Komisji (WE) nr 1860/2004 z 6 października 2004 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady *de minimis* dla sektora rolnego, Dz. Urz. UE, L 325, z 28 października 2004 r. z późn. zm.

² Tekst jedn.: Dz. U. 2007, Nr 59, poz. 404 z późn. zm.

³ Np. w ustawie z 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. 2007, Nr 231, poz. 1702 z późn. zm.) i w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 listopada 2009 r. w sprawie szczegółowych przesłanek odroczenia,

Niewątpliwie rolnictwo, pełniąc istotne funkcje ekonomiczne, społeczne i przestrzenne, potrzebuje wsparcia finansowego ze strony państwa, a reguły jego udzielania powinny być sformułowane w sposób niebudzący wątpliwości. Stosowanie przepisów dotyczących pomocy *de minimis* stwarza jednak wiele problemów w praktyce, wynikających m.in. z ułomności regulacji prawnych określających przesłanki zasady jej udzielania. Brakuje także opracowań naukowych czy nawet popularnonaukowych, które w sposób całościowy, niekoniecznie wyczerpujący, omawiałyby zagadnienie pomocy *de minimis* w rolnictwie. Tematyka ta z reguły poruszana jest w sposób fragmentaryczny w opracowaniach poświęconych w ogólności pomocy publicznej⁴ albo przy przedstawianiu danego rodzaju pomocy (np. modyfikacji należności ANR⁵ czy podatku rolnego⁶).

Celem artykułu jest zatem próba w miarę całościowego ujęcia najważniejszych zagadnień związanych z pomocą *de minimis* w rolnictwie oraz rozstrzygnięcie wątpliwości występujących w praktyce.

Rozważania otwiera zaprezentowanie pojęcia i reguł wynikających z przepisów unijnych dotyczących pomocy publicznej oraz pomocy *de minimis* w rolnictwie, następnie omówione zostaną poszczególne jej rodzaje. Wskazane zostaną także wyjątkowe sytuacje, gdy pomoc, przyznawana z reguły według zasady *de minimis*, jest klasyfikowana jako zwolnienie grupowe na podstawie rozporządzenia Komisji (WE) nr 1857/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z wytwarzaniem produktów rolnych oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001⁷. W dalszej części przedmiotem analizy będą przepisy proceduralne zawarte w ustawie z 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej.

rozłożenia na raty lub umorzenia należności Agencji Nieruchomości Rolnych oraz trybu postępowania w tych sprawach (Dz. U. Nr 210, poz. 1619 ze zm).

⁴ Szerzej zob. np. P. Marquardt, *Pomoc publiczna dla małych i średnich przedsiębiorców*, Warszawa 2007, s. 112; I. Postuła, A. Werner, *Pomoc publiczna*, Warszawa 2006, s. 148.

⁵ Zob. np. J. Mucha, A. Suchoń, *Realizacja uprawnień dzierżawcy gruntów rolnych w razie znacznego zmniejszenia przychodu z przedmiotu dzierżawy (wybrane zagadnienia)*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2010, nr 1, s. 177 i n.

⁶ Zob. np. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *Pomoc publiczna w rolnictwie w formie zwolnień i ulg w podatku rolnym, od nieruchomości oraz leśnym*, www.mrirw.gov.pl.

⁷ Dz. Urz. UE, L 358, z 16 grudnia 2006 r. (dalej: rozporządzenie Komisji nr 1857/2006).

2. Punktem wyjścia rozważań jest wyjaśnienie pojęcia pomocy publicznej (albo pomocy państwa⁸). W okresie przedakcesyjnym art. 63 Układu o stowarzyszeniu⁹ wskazywał, że wszelka pomoc publiczna, która zniekształca lub grozi zniekształceniem konkurencji przez faworyzowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z właściwą realizacją Układu, jeżeli może mieć wpływ na handel pomiędzy Polską a Wspólnotą¹⁰. Z kolei ustawa z 30 czerwca 2000 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców¹¹ określała, że przez pojęcie pomocy publicznej dla przedsiębiorców należy rozumieć przysporzenie (bezpośrednio lub pośrednio) przez organy udzielające pomocy korzyści finansowych określonym przedsiębiorcom, w następstwie którego uprzywilejowuje się ich w stosunku do konkurentów, przede wszystkim w drodze dokonywania na rzecz lub za tych przedsiębiorców wydatków ze środków publicznych lub pomniejszania świadczeń należnych od nich na rzecz sektora finansów publicznych na podstawie odrębnych ustaw lub innego tytułu prawnego, w szczególności w formie dotacji oraz ulg podatkowych, czy dokapitalizowania przedsiębiorców w sytuacjach lub na warunkach odbiegających od normalnych praktyk inwestycyjnych, jakie stosują prywatni inwestorzy w gospodarce rynkowej.

Obecnie w polskich aktach prawnych brakuje definicji legalnej pomocy publicznej. Nie występuje ona także w ustawodawstwie Unii Europejskiej¹². W szerokim znaczeniu (stosując kryterium źródła pochodzenia) pomoc publiczna (czy pomoc państwa) obejmuje wszystkie środki publiczne przekazywane z zasobów państwowych przez władze krajowe, regionalne lub lokalne, a także banki, fundacje dysponujące funduszami

⁸ Słuszne wydaje się stanowisko, że „pomoc publiczna” jest po prostu odpowiednikiem europejskiego pojęcia „pomoc państwa”; szerzej zob. P. Marquardt, op. cit., s. 29.

⁹ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi ich państwami członkowskimi, sporządzony w Brukseli 16 grudnia 1991 r., Dz. U. 1994, Nr 11, poz. 38. Według art. 69 tego aktu, obowiązek zbliżania przepisów prawnych obejmował m.in. zasady konkurencji.

¹⁰ Szerzej zob. P. Marquardt, op. cit., s. 19.

¹¹ Dz. U. Nr 60, poz. 704.

¹² Tak A. Jankowska, *Pomoc publiczna dla przedsiębiorstw w świetle uregulowań wspólnotowych. Zasady i ograniczenia udzielania*, Warszawa 2005, s. 6 i n. Zdaniem A. Jankowskiej: „[...] mimo że na podstawie przepisu artykułu 87 TWE można wnioskować co do tego, czym jest pomoc publiczna, to jednak nie stanowi on definicji pomocy publicznej. Artykuł 87 należy traktować wyłącznie jako bardzo ogólną wskazówkę dla krajów członkowskich w zakresie identyfikowania pomocy publicznej”.

publicznymi itp. Przede wszystkim zalicza się do nich środki publiczne określone w ustawie z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹³, np. dochody publiczne, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielonej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), przychody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych.

Ustawa z 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej określa zasady postępowania w sprawach dotyczących pomocy państwa spełniającej przesłanki wymienione w art. 87 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, zwanej „pomocą publiczną”. W świetle art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁴ (dawny art. 87 Traktatu), wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub z zasobów państwowych w jakiegokolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom¹⁵ lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi. Oznacza to, że aby wsparcie stanowiło pomoc publiczną, wymienione powyżej przesłanki muszą być spełnione łącznie. W przypadku gdy którakolwiek z przesłanek nie jest spełniona, pomoc nie może być kwalifikowana jako publiczna albo – nawiązując do terminologii występującej w literaturze – dana pomoc publiczna nie stanowi wtedy pomocy zakazanej albo nie ma charakteru antykonkurencyjnego¹⁶.

¹³ Dz. U. Nr 157, poz. 1240 ze zm.

¹⁴ Wersje skonsolidowane: Dz. Urz. UE, C 115, z 9 maja 2008 r.; Dz. Urz. UE, C 83, z 30 marca 2010 r. Zgodnie z Traktatem lizbońskim (art. 2), Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską został zastąpiony przez Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: Traktat albo TfUE).

¹⁵ W świetle zarówno przepisów unijnych, jak i orzecznictwa, przedsiębiorcami są podmioty, które prowadzą działalność gospodarczą, przy czym bez znaczenia jest forma prawna tych podmiotów, sposób i źródło finansowania, a także to, czy przepisy krajowe przyznają im status przedsiębiorcy. Zalicza się do nich również producentów rolnych; szerzej zob. L. Etel, *Korzystanie z pomocy publicznej w spłacie zobowiązań*, „Państwo i Prawo” 2011, z. 3, s. 40 i n.

¹⁶ Brakuje jednności poglądów co do katalogu przesłanek uznania pomocy publicznej za zakazaną. Niektórzy przedstawiciele doktryny wskazują na trzy, inni na pięć a nawet sześć elementów składowych. Zob. np. P. Pelka, M. Stasiak, *Pomoc państwa dla przedsiębiorców i jej nadzorowanie. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 18; S. Dudzik, *Pomoc państwa dla przedsiębiorców publicznych. Między neutralnością a zaangażowaniem*, Kraków 2002, s. 35; P. Marquardt, op. cit., s. 33 i n. oraz podana tam literatura.

Warto dokonać choć krótkiej charakterystyki przesłanek określonych w art. 107 Traktatu. Przede wszystkim zasady pomocy publicznej obejmują wyłącznie środki zaliczane do zasobów państwowych. Jednakże pomoc ta nie musi być udzielana przez organy państwowe, może być również wydatkowana przez prywatny podmiot wyznaczony przez państwo¹⁷. Na przykład, gdy bankowi prywatnemu powierzone zostanie zadanie zarządzania programem pomocy dla przedsiębiorców finansowanym przez państwo. W zakresie rolnictwa sytuacja taka występuje w odniesieniu do kredytów udzielanych przez banki prywatne z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Środki finansowe stanowiące pomoc państwa mogą mieć różne formy (np. dotacji lub obniżek oprocentowania, gwarancji kredytowych, ulg i zwolnień w podatku rolnym).

Pomoc publiczna tzw. zakazana powinna stanowić korzyść ekonomiczną, której przedsiębiorstwo nie uzyskałoby w zwykłym toku działalności, np. jeśli rolnicza spółdzielnia produkcyjna dzierżawi lub nabywa grunt będący własnością Skarbu Państwa po cenie niższej od ceny rynkowej, spółka z o.o. korzysta z uprzywilejowanego dostępu do infrastruktury należącej do państwa, nie uiszczając za to stosownej opłaty itp.¹⁸ Kolejną przesłanką jest selektywność pomocy, czyli uprzywilejowanie wybranych przedsiębiorców czy sektorów. Pomoc państwa musi wpływać na równowagę pomiędzy niektórymi przedsiębiorstwami i ich konkurentami. Sелеktywność pomocy jest cechą odróżniającą pomoc państwa od tzw. środków ogólnych. Te ostatnie mają zastosowanie do przedsiębiorców we wszystkich sektorach gospodarki w danym państwie członkowskim. Kryterium selektywności spełnione jest również wówczas, gdy program stosuje się tylko do części terytorium państwa członkowskiego (tak jest w przypadku projektów pomocy regionalnej i sektorowej)¹⁹.

Pomoc publiczna z art. 107 ust. 1 Traktatu musi mieć potencjalny wpływ na konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi. Z reguły przyjmuje się, że wystarczy wykazać, iż beneficjent prowadzi działalność gospodarczą i działa na rynku, na którym istnieje wymiana handlowa pomiędzy państwami członkowskimi²⁰, choć można

¹⁷ Szerzej zob. Komisja Europejska, *Vademecum – Prawo wspólnotowe w dziedzinie pomocy państwa*, http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/studies_reports.html, s. 7 i n.

¹⁸ *Wspólnotowe zasady dotyczące pomocy państwa – Vademecum*, <http://www.mrr.gov.pl/fundusze/pomoc>.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Tak P. Marquardt, op. cit., s. 33.

spotkać i inne opinie²¹. Pomoc państwa jest dozwolona, gdy nie narusza równowagi konkurencyjnej. Jak zostało już podkreślone, pomoc spełniająca wszystkie przesłanki zawarte w art. 107 ust. 1 Traktatu stanowi pomoc zakazaną. Jednakże już sam Traktat przewiduje wyjątki od tej kwalifikacji (np. ust. 2 i 3 art. 107 Traktatu²²), ponadto mogą one wynikać ze szczególnej regulacji albo notyfikacji.

Jeżeli chodzi o rolnictwo, art. 42 Traktatu (dawny art. 36 TWE) stanowi, że postanowienia tego aktu prawnego dotyczące reguł konkurencji stosują się do produkcji rolnej i handlu produktami rolnymi jedynie w zakresie ustalonym przez Parlament Europejski i Radę. Rada, na wniosek Komisji, może zezwolić na przyznanie pomocy: a) na ochronę gospodarstw znajdujących się w niekorzystnym położeniu ze względu na warunki strukturalne lub przyrodnicze; b) w ramach programów rozwoju gospodarczego. W Wytycznych Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007-2013²³ podkreślono, że – inaczej niż to ma miejsce w przypadku innych sektorów – mandat Komisji do kontroli i nadzoru nad pomocą państwa w sektorze rolnym nie wynika bezpośrednio z Traktatu, lecz z prawodawstwa przyjętego przez Radę na mocy art. 37 Traktatu oraz podlega ewentualnym ograniczeniom ustanowionym przez Radę. Jednak w praktyce rozporządzenia ustanawiające wspólną organizację rynku przewidują stosowanie do produktów rolnych przepisów dotyczących pomocy państwa zawartych w art. 107 Traktatu (dawny art. 87 TWE)²⁴. Jak wynika z preambuły Wytycznych Wspólnoty, z zastrzeżeniem szczególnych ograniczeń czy odstępstw, postanowienia Traktatu mają pełne zastosowanie do pomocy państwa przyznawanej w sektorze rolnym, z wyjątkiem pomocy specjalnie ukierunkowanej na ograniczoną ilość produktów, które nie są objęte wspólną organizacją rynku²⁵.

²¹ Zob. np. L. Etel, *Ulgi w spłacie podatków a pomoc publiczna*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2008, nr 4, s. 4.

²² Zgodna z rynkiem wewnętrznym jest m.in. pomoc o charakterze socjalnym przyznawana indywidualnym konsumentom, pod warunkiem że jest przyznawana bez dyskryminacji związanej z pochodzeniem produktów, oraz pomoc mająca na celu naprawienie szkód spowodowanych klęskami żywiołowymi lub innymi zdarzeniami nadzwyczajnymi (ust. 2 art. 107 Traktatu).

²³ Dz. Urz. UE, C 319, z 27 grudnia 2006 r. (pkt 10 preambuły).

²⁴ Także art. 88 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) stanowi, że art. 87, 88 i 89 Traktatu mają zastosowanie do wsparcia udzielonego przez państwa członkowskie na rozwój obszarów wiejskich.

²⁵ Tak preambuła Wytycznych Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007-2013, III. Zasady ogólne, pkt 10.

3. Pomoc *de minimis* występuje nie tylko w rolnictwie, ale także w innych sektorach gospodarki oraz jest ograniczona kwotowo, tj. 7500 euro dla produkcji rolnej, 30 000 euro dla rybołówstwa, 100 000 euro dla transportu drogowego oraz 200 000 euro dla pozostałych sektorów w ciągu trzech lat obrotowych. Co istotne, pomoc *de minimis* nie wymaga uprzedniej kontroli ze strony Komisji Europejskiej w drodze notyfikacji. Uzasadniając jej dopuszczalność, podkreśla się, że wywiera ona nieznaczny wpływ na konkurencję oraz wymianę handlową między państwami członkowskimi. Znajduje to wyraz w nazwie nawiązującej do rzymskiej reguły *de minimis non curat lex* (prawo nie troszczy się o drobiazgi)²⁶. Niemniej w literaturze występują różne poglądy na temat charakteru prawnego pomocy *de minimis*. Traktuje się ją bowiem np. jako osobną kategorię pomocy niespełniającą kryteriów określonych w art. 107 ust. 1 Traktatu (dawny art. 87 ust. 1 TWE), innym razem – jako część pomocy publicznej horyzontalnej w ramach wyłączeń grupowych, czy wreszcie – jako niewchodzącą w ramy wyłączeń grupowych część pomocy horyzontalnej²⁷. Zasadne wydaje się przyjęcie, że pomoc *de minimis* należy do pomocy publicznej w szerokim znaczeniu, ale ze względu na stosunkowo niskie kwoty pomocy nie ma ona wpływu na wymianę handlową między państwami członkowskimi, nie zakłóca konkurencji ani nie powoduje takiego zagrożenia i dlatego jest dozwolona²⁸.

Pomoc *de minimis* w rolnictwie określona w rozporządzeniu Komisji nr 1535/2007 adresowana jest do przedsiębiorstw sektora produkcji rolnej, czyli prowadzących działalność związaną z produkcją podstawowych produktów rolnych²⁹. Rozporządzenie nie wskazuje, co prawda, celów pomocy, jak ma to miejsce w przypadku zwolnień tzw. grupowych uregulowanych w rozporządzeniu Komisji nr 1857/2006, ale określa cechy wykluczające uznanie pomocy za udzieloną według zasady *de minimis*. Przykładowo, za omawianą pomoc nie może być uznana taka, której wysokość ustalona jest na podstawie ceny lub ilości produktów wprowadzonych do obrotu, która udzielana jest na działalność związaną z wywozem, czyli wiążącą się bezpośrednio z ilością wywożonych produktów, z tworzeniem i funkcjonowaniem sieci dystrybucji lub wydatkami bieżącymi związanymi z prowadzeniem działalności eksportowej itd.

²⁶ Zob. np. P. Marquardt, op. cit., s. 112; I. Postuła, A. Werner, op. cit., s. 148.

²⁷ Zob. szerzej P. Marquardt, op. cit., s. 112.

²⁸ Zob. np. A. Jankowska, op. cit., s. 73 i n.; zob. także np. I. Postuła, A. Werner, op. cit., 148 i n.

²⁹ „Produkty rolne” to produkty wymienione w załączniku I do Traktatu, z wyjątkiem produktów rybołówstwa i akwakultury objętych rozporządzeniem Rady (WE) nr 104/2000.

Poza tym, jak wynika z preambuły omawianego rozporządzenia, nie powinno stosować się jej do przedsiębiorstw „zagrożonych” w rozumieniu Wytucznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw³⁰, w związku z trudnościami, jakie wiążą się z ustaleniem ekwiwalentu dotacji brutto pomocy udzielanej tego typu podmiotom.

Uznanie pomocy za pomoc *de minimis* w rolnictwie łączy się z koniecznością spełnienia wielu warunków określonych w rozporządzeniu Komisji nr 1535/2007, m.in. łączna kwota pomocy *de minimis* przyznana jednemu przedsiębiorstwu nie może przekraczać 7500 euro w okresie trzech lat obrotowych³¹. Pułap ten stosuje się bez względu na formę pomocy i jej cel. Okres, który należy wziąć pod uwagę, ustala się poprzez odniesienie do lat obrotowych stosowanych przez podmiot gospodarczy w danym państwie członkowskim. Według omawianego rozporządzenia, kwota pomocy *de minimis* wyraża się w formie dotacji pieniężnej. Wszystkie podane wartości są wartościami brutto, czyli nie uwzględniają potrąceń z tytułu podatków ani innych opłat.

W wypadku gdy pomoc udzielana jest w formie innej niż dotacja, kwotę pomocy, która ma zostać uwzględniona, wyraża się jako ekwiwalent dotacji brutto. Ponadto rozporządzenie wprowadza pojęcie „pomoc przejrzysta”. Za pomoc *de minimis* uważana jest tylko i wyłącznie taka pomoc, w odniesieniu do której możliwe jest dokładne obliczenie na zasadzie *ex ante* ekwiwalentu dotacji brutto, bez konieczności przeprowadzania oceny ryzyka (pomoc przejrzysta)³². Rozporządzenie nr 1535/2007 określa także, że pomocy *de minimis* nie należy łączyć z inną formą pomocy państwa dotyczącą tych samych wydatków kwalifikowanych, w przypadku gdyby taka kumulacja miała skutkować przekroczeniem poziomu ustalonego przepisami unijnymi.

³⁰ Dz. Urz. UE, C 244, z 1 października 2004 r. z późn. zm.

³¹ Wyjaśnić należy, że od 1 stycznia 2005 r. do 31 grudnia 2006 r. obowiązywało rozporządzenie Komisji (WE) nr 1860/2004 z 6 października 2004 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady *de minimis* dla sektora rolnego i sektora rybołówstwa. Wówczas beneficjentowi pomocy przysługiwała dotacja w wysokości 3000 euro w okresie trzech kolejnych lat, bez względu na formę pomocy i cel.

³² Dokładne obliczenie możliwe jest np. w odniesieniu do dotacji, subwencji na spłatę odsetek i ograniczonych zwolnień podatkowych. Pomoc polegającą na udzielaniu kredytów preferencyjnych należy uznać za przejrzystą pomoc *de minimis*, jeżeli ekwiwalent dotacji brutto został obliczony na podstawie rynkowych stóp procentowych obowiązujących w chwili przyznania pomocy (pkt 9 preambuły rozporządzenia Komisji nr 1535/2007).

Ze względu na podobieństwa istniejące między działalnością związaną – z jednej strony – z przetwórstwem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, a z drugiej – z działalnością przemysłową, niektóre rodzaje działalności związane z przetwórstwem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych zostały uregulowane w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 1998/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis*³³. Według preambuły tego rozporządzenia, za przetwarzanie lub wprowadzanie do obrotu nie uznaje się czynności stanowiących niezbędny element przygotowania produktu do pierwszej sprzedaży, takich jak zbiór, koszenie czy młócka zbóż, pakowanie jaj itp., ani też pierwszej sprzedaży na rzecz podmiotów zajmujących się odsprzedażą lub przetwórstwem³⁴.

Rozporządzenie Komisji nr 1998/2006 stosuje się do pomocy występującej we wszystkich sektorach, z wyjątkiem pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w dziedzinie produkcji podstawowej produktów rolnych oraz w zakresie przetwarzania³⁵ i wprowadzania do obrotu produktów rolnych wymienionych w załączniku I do Traktatu. W tym drugim wypadku tylko wtedy, gdy wysokość pomocy ustalana jest na podstawie ceny lub ilości takich produktów zakupionych od producentów surowców, lub wprowadzonych na rynek przez podmioty gospodarcze objęte pomocą, lub gdy przyznanie pomocy zależy od faktu jej przekazania w części lub w całości producentom surowców. Jeśli nie jest spełniony chociażby jeden z dwóch wymienionych warunków ani nie występują łącznie przetwórstwo ani wprowadzanie do obrotu produktów rolnych³⁶, do udzielonej pomocy ma zastosowanie rozporządzenie Komisji nr 1998/2006.

Przykładem pomocy *de minimis* przyznawanej na podstawie tego rozporządzenia są dopłaty udzielane grupom producentów rolnych przez

³³ Dz. Urz. UE, L 379, z 28 grudnia 2006 r., zwane dalej rozporządzeniem Komisji nr 1998/2006.

³⁴ W tym zakresie stosuje się bowiem rozporządzenie Komisji nr 1535/2007 (zob. pkt 4 preambuły).

³⁵ „Przetwarzanie produktów rolnych” oznacza czynności wykonywane na produkcie rolnym, w wyniku których powstaje produkt będący również produktem rolnym, z wyjątkiem wykonywanych w gospodarstwach czynności niezbędnych do przygotowania produktów zwierzęcych lub roślinnych do pierwszej sprzedaży.

³⁶ W wyroku z 4 lutego 2009 r. WSA w Gliwicach orzekł, że przepis art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1998/2006 z 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy *de minimis* uzależnia wyłączenie podmiotu z pomocy *de minimis* od spełnienia dwóch przesłanek, tj. przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych. Przesłanki te muszą być spełnione łącznie.

Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na sfinansowanie nabycia udziałów lub akcji spółek prowadzących działalność w zakresie przetwórstwa produktów rolnych lub ryb, skorupiaków i mięczaków. Podstawę prawną stanowi art. 4a rozporządzenia Rady Ministrów z 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań ARiMR)³⁷. Łączna pomoc *de minimis* dla grupy producentów rolnych wynosi zatem 200 000 euro w ciągu 3 lata obrotowych, a nie 7500 euro jak ma to miejsce w przypadku pomocy *de minimis* w rolnictwie.

4. Żaden akt prawny, jak wcześniej wspomniano, nie zawiera katalogu zasad pomocy udzielanej według zasady *de minimis* w rolnictwie. W tym miejscu zostaną zaprezentowane najpopularniejsze jej formy, ze zwróceniem szczególnej uwagi na przesłanki przyznawania pomocy. Kryterium klasyfikacji stanowi instytucja zajmująca się redystrybucją wsparcia.

A. W ramach zasady *de minimis* Agencja Rynku Rolnego (ARR) udziela producentom rolnym pomocy w postaci dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany. Głównym celem tych dopłat jest zwiększenie ilości wykorzystywania takiego materiału do siewu lub sadzenia upraw polowych, co przyczynia się do postępu biologicznego³⁸. Ustawa z 11 marca 2004 r. o ARR i organizacji niektórych rynków rolnych określa wymagania, jakie musi spełnić producent rolny, by otrzymać wymienione płatności. Ich adresatami są tylko podmioty wpisane do ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności³⁹, posiadające działki rolne o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 1 ha, na których uprawia się gatunki roślin objęte dopłatami, m.in. ziemniaki, zboża (pszenica zwyczajna, jęczmień, owies), rośliny strączkowe (lubin, groch siewny, bobik)⁴⁰. Dopłaty udziela się do powierzchni gruntów or-

³⁷ Dz. U. Nr 22, poz. 121 ze zm. Art. 4a został dodany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 12 października 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. Nr 208, poz. 1374).

³⁸ W latach 2007-2009 ARR wypłaciła producentom rolnym kwotę 146 448 tys. zł do powierzchni 1424,4 tys. ha obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany, zob. www.arr.gov.pl

³⁹ Zob. ustawa z 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. Nr 10, poz. 76 z późn. zm.).

⁴⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 marca 2007 r. w sprawie wykazu gatunków roślin uprawnych, do których materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany przysługuje

nych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym na wniosek złożony przez producenta rolnego w terminie wskazanym w przepisach. Nie obejmuje się nimi uprawy przeznaczonej na przedplon lub poplon.

W związku ze stosowaniem tej formy wsparcia powstało pytanie, czy słusznie ARR odmawia przyznania dopłat do kwalifikowanego lub elitarnego materiału siewnego w sytuacji, gdy rolnik nabędzie taki materiał od grupy producentów rolnych. W sprawie tej złożona została interpelacja do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁴¹, w której podkreślono, że przyczyną odmowy przyznania dopłat jest – według ARR – fakt, że grupa producentka nie jest wpisana do rejestru przedsiębiorców zajmujących się obrotem materiałem siewnym kwalifikowanym lub elitarnym. W odpowiedzi na interpelację, w piśmie z 14 lutego 2008 r., Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wskazał, że zasady dotyczące wytwarzania, oceny i obrotu materiałem siewnym oraz jego kontroli reguluje ustawa o nasiennictwie⁴². Zgodnie z art. 54 tego aktu prawnego, działalność gospodarcza w zakresie obrotu materiałem siewnym jest działalnością regulowaną w rozumieniu przepisów ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴³ i wymaga wpisu do rejestru przedsiębiorców dokonujących obrotu materiałem siewnym, prowadzonym przez wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa. Oznacza to, że grupa producentów, aby prowadzić obrót materiałem siewnym, musi uzyskać wpis do rejestru przedsiębiorców prowadzących obrót materiałem siewnym.

Jednocześnie – zdaniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi – nie istnieją formalne przeszkody do uzyskania takiego wpisu do rejestru przedsiębiorców i prowadzenia sprzedaży materiału siewnego, ponieważ grupy producentów prowadzą działalność jako przedsiębiorcy na podstawie art. 3 ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz zmianie innych ustaw. Wymóg rejestracji podmiotów prowadzących obrót materiałem siewnym jest niezbędny, aby właściwe urzędy mogły prowadzić nadzór i kontrolę nad wytwarzaniem, oceną i obrotem materiałem siewnym⁴⁴. Zatem jeżeli grupy producentów wystąpią z wnioskiem do właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa oraz uzyskają wpis do rejestru przedsiębiorców dokonują-

dopłata z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany (Dz. U. 2007, Nr 46, poz. 300).

⁴¹ Interpelacja nr 636, www.sejm.gov.pl.

⁴² Tekst jedn.: 2007, Nr 41, poz. 271 z późn. zm.

⁴³ Tekst jedn.: 2010, Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.

⁴⁴ Zob. www.sejm.gov.pl.

cych obrotu materiałem siewnym, mogą zbywać taki materiał członkom grupy, czyli producentom rolnym.

B. Pomocy w ramach zasady *de minimis* udziela także ARiMR. Przykładowo, od 30 czerwca 2010 r. do 31 lipca 2010 r. rolnicy, którzy starali się o przyznanie płatności uzupełniającej do powierzchni upraw chmielu za 2008 r. lub za 2009 r. związanej z jego produkcją oraz spełniali warunki do przyznania takiej płatności, mogli składać wnioski o udzielenie jednorazowej pomocy finansowej o charakterze *de minimis* w rolnictwie⁴⁵. Pomoc była przyznawana w drodze decyzji administracyjnej przez kierownika biura powiatowego ARiMR, właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę rolnika. Wysokość wsparcia odpowiadała iloczynowi powierzchni kwalifikującej się do objęcia płatnością uzupełniająca do powierzchni upraw chmielu za 2008 lub za 2009 r. związanej z jego produkcją (przyjmując rok, w którym powierzchnia była wyższa) oraz stawki pomocy przysługującej do 1 ha powierzchni takiej uprawy (14 tys. zł za 1 ha uprawy chmielu). Natomiast w latach 2007-2009 w ramach zasady *de minimis* ARiMR wypłacała dopłaty do rzepaku. Przysługiwała ona rolnikowi, który m.in. złożył wniosek o przyznanie płatności do upraw roślin energetycznych i zadeklarował powierzchnię uprawy rzepaku wykorzystywanego na cele energetyczne. Stawka pomocy do rzepaku w 2008 r. wynosiła 176 zł/1 ha powierzchni uprawy.

C. Za pomoc *de minimis* uznawane są także niektóre z form pomocy udzielane przez ANR na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 listopada 2009 r. w sprawie szczegółowych przesłanek odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności Agencji Nieruchomości Rolnych oraz trybu postępowania w tych sprawach⁴⁶. Tytułem wprowadzenia warto zaznaczyć, że zostało ono wydane na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 23a ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa⁴⁷. Otóż według tego przepisu Agencja może odroczyć określony w umowie albo w decyzji (o której mowa w art. 35 ust. 1 ustawy) termin zapłaty należności, rozłożyć ją na raty albo umorzyć w części lub w całości, jeżeli przemawiają za tym waż-

⁴⁵ Szczegółowe warunki i tryb udzielania pomocy określa rozporządzenie Rady Ministrów z 4 czerwca 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. Nr 107, poz. 682).

⁴⁶ Niektóre regulacje uległy zmianie na podstawie rozporządzenia z 28 września 2010 r. zmieniające wspomniane rozporządzenie. Weszło ono w życie pod koniec października 2010 r.

⁴⁷ Art. 23a został dodany na mocy ustawy z 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. 2003, Nr 6, poz. 64).

ne względy gospodarcze, społeczne lub losowe. Pierwsze rozporządzenie zostało wydane 1 stycznia 2003 r. Wtedy Polska nie była jeszcze członkiem Unii Europejskiej i w związku z tym nie była związana przepisami unijnymi o pomocy *de minimis*. Zgodnie z postanowieniami Traktatu Akcesyjnego (aneks IV, rozdział 4: „Rolnictwo”), nasz kraj mógł stosować systemy pomocy publicznej zgłoszonej jako „istniejąca” w rozumieniu art. 88 ust. 1 Traktatu WE do końca trzeciego roku od dnia przystąpienia do Unii Europejskiej. Agencja Nieruchomości Rolnych za pośrednictwem Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zgłosiła Komisji Europejskiej jako formę „pomocy istniejącej” udzielanej w rolnictwie m.in. ulgi i zwolnienia w odniesieniu do płatności z tytułu dzierżawy lub sprzedaży mienia z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa⁴⁸.

Od 1 maja 2007 r. możliwość dalszego udzielania pomocy publicznej na dotychczasowych warunkach w zakresie umów dzierżawy jest uzależniona od dokonania notyfikacji projektów pomocowych przez Komisję Europejską. Jak dotąd to nie nastąpiło. Agencja przyjmuje, że pomoc udzielona w przypadkach określonych w art. 700 k.c., czyli obniżenie świadczenia czynszowego oraz w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 23a ustawy z 19 października 1991 r., zalicza się do pomocy *de minimis* określonej początkowo w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1860/2004 z 6 października 2004 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy w ramach zasady *de minimis* dla sektora rolnego i sektora rybołówstwa, a obecnie w rozporządzeniu Komisji nr 1535/2007.

Polskie akty prawne jednak bezpośrednio nie określają, że wspomniane preferencje dla rolników udzielane są w ramach zasady *de minimis*. Nawiązuje do niej jedynie uzasadnienie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 listopada 2009 r. w sprawie odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności ANR oraz jedna z wersji projektu tego aktu wykonawczego. W świetle tego uzasadniania, odroczenie terminu zapłaty należności lub rozłożenie jej na raty oraz umorzenie stanowi pomoc *de minimis* uregulowaną w rozporządzeniu Komisji nr 1535/2007. Uzasadnienie określało także, że umorzenie części albo całości świadczenia dzierżawcy w przypadku wystąpienia szkody może być również udzielane na podstawie art. 11 rozporządzenia Komisji nr 1857/2006.

Nowe rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 listopada 2009 r. w sprawie odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności poszerza katalog przesłanek pozwalających na modyfikację na-

⁴⁸ Zob. www.anr.gov.pl.

leżności ANR. Na początku należy zastanowić się, co należy rozumieć przez pojęcie „należności”. Rozporządzenie nie wyjaśnia tego pojęcia. Zasadne wydaje się zatem przyjąć, że zaliczyć należy do nich czynsz dzierżawny, najmu oraz raty ceny nabycia nieruchomości. Ze względu na to, że różnorodne są przyczyny niepłacenia należności, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zróżnicował przesłanki pozwalające na umorzenie części albo całości świadczenia czy też rozłożenia go na raty. Odnoszą się one zarówno do czynników dotyczących osoby dłużnika (np. choroba), jak i do tych, które nie dotyczą jego osoby i za które nie ponosi on odpowiedzialności. Przykładowo, umorzenie przez ANR w całości lub części należności dopuszczalne jest w sytuacji, gdy postępowanie wyjaśniające wykaze, że dłużnik nie ma możliwości uzyskiwania dochodu z powodu przewlekłej choroby albo konieczności sprawowania przez niego osobistej opieki nad przewlekle chorym małżonkiem, rodzicem lub dzieckiem. W takim przypadku konieczne jest dostarczenie zaświadczenia lekarskiego potwierdzającego chorobę lub orzeczenia ustalającego stopień niepełnosprawności.

W praktyce omawiane tu umorzenie należności następuje przede wszystkim w odniesieniu do czynszu z tytułu najmu, rzadziej natomiast – czynszu dzierżawnego. W razie choroby dzierżawcy, ze względu na zachowanie ciągłości produkcyjnej gospodarstwa rolnego, zachodzi konieczność albo wykonania prac przez małżonka bądź domowników, albo powierzenia prac agrotechnicznych podmiotom trzecim. Dzierżawca mógłby wystąpić z wnioskiem o obniżenie świadczenia czynszowego w sytuacji, gdyby ze względu na wysokie koszty związane z powierzeniem wykonania prac (koszty przewyższałyby przychód) zostałby on pozbawiony dochodu.

Natomiast dość często występują dwie sytuacje uprawniające dzierżawcę do wystąpienia z wnioskiem o umorzenie w całości lub części należności. Pierwsza – gdy na skutek okoliczności, za które dzierżawca nie ponosi odpowiedzialności i które nie dotyczą jego osoby, zwykły przychód z przedmiotu dzierżawy uległ istotnemu zmniejszeniu w stopniu znacznie przewyższającym obniżenie wysokości czynszu dokonane na podstawie art. 700 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny⁴⁹,

⁴⁹ Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm. Na temat obniżenia czynszu z art. 700 k.c. wypowiedzieli się w nauce zwłaszcza: A. Lichorowicz, *Dzierżawa*, w: *System prawa prywatnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 8, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2004, s. 173-175; idem, *Dzierżawa gruntów rolnych w ustawodawstwie krajów zachodnioeuropejskich*, Kraków 1986, s. 75-76; W. Pańko, *Dzierżawa gruntów rolnych*, Warszawa 1975, s. 135 i n.; Z. Radwań-

a zapłata należności byłaby związana z nadmiernymi trudnościami w odtworzeniu produkcji rolnej (§ 2 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia); druga natomiast (określona w § 2 ust. 3 pkt 6 rozporządzenia) – gdy dłużnik poniósł szkodę spowodowaną klęską suszy, gradobicia, nadmiernych opadów atmosferycznych, wymarznienia, powodzi, osuwisk ziemi, huraganu, pożaru, plagą szkodników lub niedoborem tlenu w użytkowanych rybacko wodach.

W wypadku umorzenia na podstawie przepisów omawianego rozporządzenia części lub całości należności (innych niż nieściągalne), wartość pomocy publicznej odpowiada wartości umorzonej należności.

Prócz umorzenia należności, rozporządzenie z 19 listopada 2009 r. dopuszcza także odroczenie terminu zapłaty należności lub rozłożenia jej na raty. Jest ono dopuszczalne w przypadku gwałtownego załamania się rynku zbytu lub gwałtownego spadku cen produktów wytwarzanych w gospodarstwie lub przedsiębiorstwie dłużnika albo w przypadku wystąpienia innych nadzwyczajnych zjawisk gospodarczych lub wystąpienia zdarzeń losowych, jeżeli ich skutkiem jest pogorszenie się sytuacji płatniczej w stopniu uniemożliwiającym terminową zapłatę należności Agencji, których dłużnik nie mógł przewidzieć w ramach racjonalnie prowadzonej działalności gospodarczej.

Jak już wspomniano, za pomoc udzielaną zgodnie z zasadą *de minimis* uznaje się nie tylko modyfikacje w zakresie płatności należności ANR dokonane na podstawie rozporządzenia z 19 listopada 2009 r. (umorzenie, rozłożenie na raty), ale także obniżenie czynszu na podstawie art. 700 k.c. Ten przepis odnosi się do wszystkich dzierżaw, zarówno prywatnych gruntów rolnych, jednostek samorządu terytorialnego, jak i państwowych. Dlatego powstaje wątpliwość, czy obniżenie czynszu w tej sytuacji jest pomocą publiczną w świetle art. 107 Traktatu. Dokonując oceny, czy występuje naruszenie konkurencji, czy zasad wymiany handlowej będącej wynikiem uprzywilejowania przedsiębiorcy, nawiązać warto do tzw. testu prywatnego wierzyciela. Polega on na zbadaniu, czy podmiot publiczny (wierzyciel) podjąłby w odniesieniu do danego dłużnika taką samą decyzję, jak wierzyciel prywatny. Jeżeli zatem potencjalny beneficjent otrzymałby od prywatnego przedsiębiorcy takie samo świadczenie albo umorzenie długu, jakie zdecydowało się udzielić państwo, działanie takie nie

ski, w: *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 3, cz. 2., red. S. Grzybowski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972, s. 366-368; A. Suchoń, *Prawna ochrona trwałości gospodarowania na dzierżawionych gruntach rolnych*, Poznań 2006, s. 214-222.

może być uznane za uprzywilejowujące go w stosunku do pozostałych konkurentów⁵⁰.

Z obniżenia czynszu uregulowanego w Kodeksie cywilnym korzystają – jak wiadomo – nie tylko dzierżawcy gruntów od ANR czy jednostek samorządu terytorialnego, ale także od osób prywatnych. Z tego powodu – z jednej strony – można wysunąć twierdzenie, że ze względu na fakt, iż uprzywilejowanie zawarte w art. 700 k.c. może być udzielane zarówno przez podmioty prywatne, jak i państwowe na jednakowych zasadach, nie można traktować tego rodzaju pomocy jako „zakazanej pomocy państwa”. Z drugiej jednak strony zarówno interpretacja przesłanki uprzywilejowania, jak i charakter prawny pomocy *de minimis* budzą wątpliwości, skoro pomoc *de minimis* w rolnictwie uważa się właśnie za niespełniającą wszystkich kryteriów określonych w art. 107 ust. 1 Traktatu i tym samym niepodlegającą procedurze zgłoszenia przewidzianej w art. 108 ust. 3 Traktatu. Dlatego zagadnienie to wymaga pogłębionych rozważań, co przekracza ramy niniejszego artykułu.

D. W ramach zasady *de minimis* przyznawana jest także pomoc na podstawie art. 41a ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁵¹. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) lub upoważniony przez niego pracownik Kasy może odroczyć termin płatności należności z tytułu składek na ubezpieczenie, rozłożyć ich spłatę na raty lub umorzyć w całości lub w części w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem zainteresowanego, uwzględniając możliwości płatnicze wnioskodawcy oraz stan finansów funduszków emerytalno-rentowego i składkowego.

Stosowanie tego przepisu w praktyce rodzi wiele problemów, związanych zwłaszcza z rozumieniem „ważnego interesu zainteresowanego”. Można przyjąć, że zainteresowany ma „ważny interes” w uzyskaniu omawianej tu formy pomocy w razie wystąpienia niekorzystnych zdarzeń losowych (np. pożaru, powodzi, suszy, huraganu, ale także choroby), które mogą powodować jego trudną sytuację ekonomiczną, a w konsekwencji – uniemożliwić uiszczanie składek⁵². Inny problem dotyczy procedury i charakteru decyzji Prezesa Kasy oraz zakresu jej kontroli przez sąd. Za-

⁵⁰ Zob. P. Marquardt, op. cit., s. 45-45.

⁵¹ Tekst jedn.: Dz. U. 2008, Nr 50, poz. 291 z późn. zm.

⁵² Zob. wyrok z 4 czerwca 2009 r. WSA w Kielcach (I SA/Ke 158/09), który orzekł, że „sytuacja materialna rolnika, jego stan zdrowia i wynikająca z niego niemożność spłacania zaległych składek może uzasadniać przesłankę ważnego interesu ubezpieczonego. Interesu tego nie można identyfikować wyłącznie ze zdarzeniem losowym”, LEX/el nr 563360.

warte w art. 41a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wyrażenie „może umorzyć” świadczy o tym, że występuje tu uznanie administracyjne. Decyzja administracyjna wydana na tak skonstruowanej podstawie materialnoprawnej jest określana jako akt administracyjny swobodny⁵³ i dlatego sądowa kontrola takiej decyzji obejmuje wyłącznie zbadanie, czy jej wydanie poprzedzono prawidłowo przeprowadzonym postępowaniem⁵⁴. Sąd nie może nakazać organowi podjęcia rozstrzygnięcia o określonej treści.

Przepisy nie pozostawiają jednak organowi pełnej swobody w wydaniu decyzji administracyjnej⁵⁵. Swoboda ta jest ograniczona dyrektywami wyboru sformułowanymi w ustawie. Sąd jest zatem zobowiązany do oceny, czy postępowanie administracyjne było prowadzone niewadliwie i czy organ przy wydawaniu decyzji o charakterze swobodnym dokonał rzetelnej i wnikliwej analizy wszelkich okoliczności sprawy w celu stwierdzenia, czy zostały spełnione określone w przepisach przesłanki i czy ocena dowodów zawarta w motywach decyzji w sprawie umorzenia nie jest dowolna⁵⁶.

E. Za pomoc *de minimis* uznawane są także niektóre zwolnienia i ulgi w podatku rolnym uregulowane w ustawie z 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym⁵⁷. Według opinii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁵⁸ należy do nich: zwolnienie od podatku rolnego prowadzących zakłady pracy chronionej lub zakłady aktywności zawodowej w zakresie gruntów zgłoszonych wojewodzie (z wyjątkiem gruntów znajdujących się w posiadaniu zależnym podmiotów niebędących prowadzącymi zakłady pracy chronionej lub zakłady aktywności zawodowej); ulga tzw. żołnierska, przyznawana żołnierzom odbywających zasadniczą służbę wojskową lub długotrwałe szkolenie wojskowe, a także osobom spełniającym zastępczo obowiązek służby wojskowej w formie skoszarowanej, prowadzących te gospodarstwa bezpośrednio przed powołaniem do służby⁵⁹; ulga w przy-

⁵³ Zob. J. Boć (red.), *Prawo administracyjne*, Wrocław 2005, s. 331.

⁵⁴ Tak uzasadnienie wyroku z 18 sierpnia 2009 r. (III SA/Wr 684/08) Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, LEX/el nr 553408.

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Tekst jedn.: Dz.U. 1993, Nr 94, poz. 431 z późn. zm. (dalej: ustawa o podatku rolnym).

⁵⁸ „Pomoc publiczna w rolnictwie w formie zwolnień i ulg w podatku: rolnym, od nieruchomości oraz leśnym”, opinia dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, www.mirw.gov.pl.

⁵⁹ W związku likwidacją obowiązkowej służby wojskowej i zaniechaniem poboru przepis ten ma nikłe znaczenie.

padku klęski żywiołowej, która spowodowała istotne szkody w budynkach, ziemiopłodach, inwentarzu żywym lub martwym albo w drzewostanie.

W wyroku z 14 listopada 2007 r. WSA w Szczecinie (I SA/Sz 176/07)⁶⁰ orzekł, że „za klęskę żywiołową w rozumieniu art. 13c ustawy z 1984 r. o podatku rolnym uznane mogą zostać takie zdarzenia, które stanowiłyby konsekwencje zjawisk przyrodniczych (klimatycznych) odbiegających od przeciętnej normy, a o wystąpieniu tej klęski nie przesądza wprowadzenie stanu klęski żywiołowej”. W praktyce bardzo rzadko producenci rolni mają możliwość skorzystania z tej ulgi. Wójt (burmistrz, prezydent) uznaje bowiem, że w sytuacji, gdy stan klęski żywiołowej nie został wprowadzony przez właściwe organy, nie ma możliwości zastosowania ulgi przewidzianej w art. 13c ustawy o podatku rolnym. Definicję oraz tryb wprowadzenia stanu klęski żywiołowej określa ustawa z 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej⁶¹.

Ze względu na występowanie w ostatnich latach niekorzystnych zjawisk przyrodniczych (susze, huragany powodzie), wpływających negatywnie na sytuację finansową gospodarstw rolnych, podatnicy podatku rolnego korzystają coraz częściej z regulacji zawartych w art. 67a i b ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa⁶². Na ich podstawie organ podatkowy, w przypadkach uzasadnionych ważnym interesem podatnika lub interesem publicznym, może odroczyć termin płatności podatku lub rozłożyć zapłatę podatku na raty albo zaległości podatkowej wraz z odsetkami za zwłokę, umorzyć w całości lub w części zaległości podatkowe, odsetki za zwłokę lub opłatę prolongacyjną. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 31 października 2000 r.⁶³, jako przykładowe sytuacje obrazujące ważny interes podatnika, wymienił utratę możliwości zarobkowania, obok losowej utraty majątku. Z kolei interes publiczny brany jest pod uwagę w sytuacji, gdy zapłata zaległości podatkowych spowoduje konieczność sięgania przez podatnika do środków

⁶⁰ LEX/el nr 478592.

⁶¹ Dz. U. Nr 62, poz. 558. W świetle art. 3 ust. 1 pkt 1 tej ustawy, klęska żywiołowa jest to katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem.

⁶² Tekst jedn.: Dz. U. 2005, Nr 8, poz. 60 z późn. zm.

⁶³ III SA 660/99, Lex/el.

pomocy państwa, gdyż nie będzie on w stanie zaspokajać swoich potrzeb materialnych⁶⁴.

Uznaje się, że modyfikacje podatku dokonane na podstawie wspomnianych przepisów następują także w ramach pomocy *de minimis*⁶⁵. Podstawą do dokonania którejkolwiek z wymienionych powyżej modyfikacji podatku jest złożenie do organu podatkowego odpowiedniego wniosku. W wyroku z 21 stycznia 2009 r. WSA w Białymstoku⁶⁶ stwierdził, że „ustalenie istnienia przesłanki ważnego interesu podatnika jest możliwe dopiero po przeprowadzeniu postępowania dowodowego uwzględniającego całokształt okoliczności związanych z sytuacją wnioskodawcy, w tym w szczególności odnoszących się do stanu kondycji gospodarczej i ekonomicznej podatnika. Przesłanki tej nie można natomiast wywodzić z pojedynczych okoliczności mających negatywny wpływ na podatnika”.

5. Niektóre z przedstawionych wyżej form pomocy finansowej udzielanych w ramach zasady *de minimis* w rolnictwie niekiedy uznawane są za pomoc publiczną dozwoloną w ramach zwolnień grupowych określonych w rozporządzeniu Komisji nr 1857/2006. Ta zmiana klasyfikacji łączy się z wystąpieniem niekorzystnych warunków atmosferycznych, powodujących znaczne szkody w uprawach rolnych. Z tego powodu przygotowane zostały programy, które miały pomóc poszkodowanym rolnikom. Przykładowo warto podać, że 1 czerwca 2010 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę nr 87/2010 w sprawie ustanowienia programu pomocy dla rodzin rolniczych, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody spowodowane przez powódź, osunięcie się ziemi lub huragan w 2010 r. Stanowi on program pomocowy, o którym mowa w rozporządzeniu Komisji nr 1857/2006, zgłoszony i zarejestrowany w Komisji Europejskiej pod nr XA109/2010⁶⁷.

W świetle wspomnianej uchwały Rady Ministrów, o pomoc w ramach tego programu mogli się ubiegać rolnicy, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej szkody spowodowane przez powódź, osunięcie się ziemi lub huragan, oszacowane przez komisje powołane przez wojewodów wyniosły średnio powyżej 30% średniej rocznej produkcji rolnej (w stosunku do produkcji z 3 lat poprzedzających rok, w którym wystąpiły szkody, albo 3 lat w okresie pięcioletnim po-

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Zob. art. 67 b ustawy – Ordynacja podatkowa.

⁶⁶ I SA/Bk 429/08, LEX/el. nr 487517.

⁶⁷ Zob. http://ec.europa.eu/agriculture/stateaid/exemption/xa10910_pl.pdf.

przedzającym rok, w którym wystąpiły szkody z pominięciem roku o wielkości produkcji najwyższej i najniższej). Do form pomocy dla poszkodowanych rolników należało np. odraczanie terminu płatności składek z tytułu ubezpieczenia w KRUS, rozkładanie ich na dogodne raty, a także umarzanie w całości lub części bieżących składek, odraczanie i rozkładanie na raty płatności z tytułu umów sprzedaży i dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, bez stosowania opłat i odsetek za okres odroczenia, a także ulgi w opłatach czynszu, ulgi w podatku rolnym za 2010 r. w związku z powodzią i pozostałymi niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ustawy – Ordynacja podatkowa, dopłaty do materiału siewnego⁶⁸.

Wspomniany wyżej program został przygotowany na podstawie art. 11 rozporządzenia Komisji nr 1857/2006. W świetle tego przepisu pomoc na zrekompensovane rolnikom strat w roślinach lub zwierzętach bądź budynkach gospodarskich spowodowanych niekorzystnymi zjawiskami klimatycznymi, które mogą być porównane z klęskami żywiołowymi, jest zgodna z regułami wspólnego rynku w rozumieniu art. 87 ust. 3c Traktatu i wyłączona z obowiązku notyfikacji, jeżeli spełnia warunki określone w tym rozporządzeniu w odniesieniu do roślin lub zwierząt oraz budynków gospodarskich. Nie jest ona wówczas klasyfikowana jako pomoc *de minimis*. Warto wyjaśnić, że przez pojęcie „niekorzystne zjawisko klimatyczne, które może być porównane do klęski żywiołowej” należy rozumieć warunki pogodowe, takie jak mróz, grad, lód, deszcz lub susza, które niszczą ponad 30% średniej rocznej produkcji danego rolnika wyliczonej na podstawie ubiegłych trzech lat lub średniej z trzech lat opartej na okresie pięciu ubiegłych lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej (art. 2 pkt 8 rozporządzenia Komisji nr 1857/2006).

Omawiane rozporządzenie unijne przewiduje, że w takiej sytuacji intensywność pomocy brutto na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania⁶⁹ nie może przekroczyć 80% i 90% obniżenia dochodu ze

⁶⁸ Dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany, o których mowa w art. 40c ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych, dla producentów rolnych, w których gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej powstały szkody spowodowane przez powódź, obsunięcie się ziemi lub huragan w 2010 r., nie mają charakteru pomocy *de minimis* w rolnictwie (art. 40h dodany ustawą z 22 października 2010 r. o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. Nr 247, poz. 1650).

⁶⁹ O których mowa w art. 36 lit. a) ppkt i), ii) oraz iii) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, określonych przez państwa członkowskie zgodnie z art. 50 i 94 tego rozporządzenia.

sprzedaży produktu w wyniku niekorzystnego zjawiska klimatycznego⁷⁰. Od 1 stycznia 2010 r. kwota pomocy jest powiązana z systemem obowiązkowych ubezpieczeń upraw rolnych. Otóż tylko rolnicy, którzy dokonali ubezpieczenia pokrywającego co najmniej 50% średniej rocznej produkcji lub dochodu związanego z produkcją i obejmującego zagrożenia związane z niekorzystnymi zjawiskami klimatycznymi statystycznie najczęściej występującymi w danym państwie członkowskim lub regionie, mogą otrzymać pełną kwotę wsparcia. W przypadku braku takiego ubezpieczenia, zaoferowana pomoc powinna zostać zmniejszona o 50%.

6. Ogólne zasady dotyczące udzielania pomocy zaliczanej do *de minimis* określone zostały w ustawie z 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej. Podstawowy wymóg „formalny” uzyskania pomocy łączy się z przedłożeniem odpowiednich dokumentów. Podmiot ubiegający się o pomoc *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie jest zobowiązany do przedstawienia instytucji udzielającej pomocy wraz z wnioskiem o udzielenie pomocy⁷¹ wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis* w rolnictwie, jakie otrzymał w roku, w którym ubiega się o pomoc oraz w ciągu 2 poprzedzających go lat obrotowych, albo oświadczenia o nieotrzymaniu takiej pomocy w wymienionym okresie.

Według art. 3 ust. 2 rozporządzenia Rady nr 1535/2007, jeśli łączna kwota pomocy przewidziana w ramach środka pomocy przekracza pułap tam określony (tj. 7500 euro), nie może być objęta przepisami tego rozporządzenia, nawet w odniesieniu do części pomocy nieprzekraczającej tej kwoty. W takim przypadku producent rolny nie może ubiegać się o pomoc w ramach zasady *de minimis* co do tego rodzaju środka pomocy – ani w chwili przyznania takiej pomocy, ani później. Stosując wykładnię literalną można by zatem uznać, że jeżeli kwota, o którą występuje producent rolny, przekracza dozwoloną kwotę 7500 euro, instytucja udzielająca po-

⁷⁰ Obniżenie dochodu wylicza się przez odjęcie: wyniku pomnożenia ilości produktu wyprodukowanego w roku, w którym wystąpiło niekorzystne zjawisko klimatyczne przez średnią cenę sprzedaży otrzymaną w tym roku, od wyniku pomnożenia średniej rocznej ilości wyprodukowanej w okresie ubiegłych trzech lat (lub średniej z trzech lat opartej na okresie pięciu ubiegłych lat, z wyłączeniem wartości najwyższej i najniższej) przez otrzymaną średnią cenę sprzedaży.

⁷¹ Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 11 czerwca 2010 r. w sprawie informacji składanych przez podmioty ubiegające się o pomoc *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. Nr 121, poz. 810).

mocy uznanej za *de minimis* musi negatywnie ustosunkować się do jego wniosku. Kwestia ta budziła jednak wątpliwości i dlatego była przedmiotem interpretacji Komisji Europejskiej. W piśmie z 28 sierpnia 2008 r. dotyczącym interpretacji rozporządzenia Komisji nr 1535/2007⁷² zostało określone, że jeżeli państwo członkowskie zamierza przyznać pomoc *de minimis* na dane działanie w danym roku, lecz okazałoby się, iż planowana pomoc spowodowałaby przekroczenie pułapu 7500 euro, pomoc taka nie może być udzielona. Jednakże możliwe jest ograniczenie kwoty pomocy do wysokości, która nie przekroczyłaby tego pułapu lub też przyznanie planowanej pomocy w pełnej kwocie w kolejnym (lub następnym) roku, o ile nie spowoduje to przekroczenia progu 7500 euro. Najlepiej byłoby, aby producent rolny przed złożeniem wniosku obliczył wysokość niewykorzystanej pomocy *de minimis* i właśnie o taką kwotę pomocy wnioskował.

Podmioty udzielające pomocy przekazują beneficjentowi zaświadczenie stwierdzające, że udzielona pomoc publiczna jest pomocą *de minimis* albo pomocą *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie⁷³. Wydaje się je z urzędu (bez konieczności składania wniosku⁷⁴) z reguły w dniu przyznania pomocy publicznej, natomiast w przypadku pomocy udzielanej na podstawie decyzji – w dniu jej wydania, a w formie ulgi podatkowej na podstawie aktu normatywnego bez wymogu wydania decyzji – w terminie 2 miesięcy od dnia udzielenia pomocy publicznej. W sytuacji gdy wartość faktycznie udzielonej pomocy *de minimis* jest inna niż wartość pomocy wskazana w wydanym zaświadczeniu, podmiot udzielający pomocy, w terminie 14 dni od dnia stwierdzenia tego faktu, wydaje nowy dokument, w którym wskazuje właściwą wartość pomocy oraz stwierdza utratę ważności poprzedniego zaświadczenia.

⁷² Pismo opublikowane na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, www.minrol.gov.pl.

⁷³ Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy *de minimis* i pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie (Dz. U. Nr 53, poz. 354 z późn. zm.).

⁷⁴ W wyroku z 18 listopada 2008 r. WSA w Gdańsku (I SA/Gd 556/08, LEX/el nr 465929) orzekł, że począwszy od dnia wejścia w życie rozporządzenia z 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy *de minimis* i pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie, to jest od 5 kwietnia 2007 r., obowiązek wydawania zaświadczeń spoczywający na podmiocie udzielającym pomocy *de minimis* winien być realizowany z urzędu, bez konieczności składania wniosku przez beneficjenta. Beneficjent tejsze pomocy nie jest więc zobligowany do przedłożenia wniosku, jednakże może to uczynić. Złożenie wniosku nie stanowi natomiast warunku *sine qua non* uzyskania stosownego zaświadczenia.

Organem monitorującym⁷⁵ pomoc publiczną w rolnictwie lub rybołówstwie jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Dlatego podmioty udzielające pomocy zaliczanej do *de minimis*, a więc m.in. ANR, ARiMR i ARR, zobowiązane są do sporządzania i przedstawiania wspomnianemu ministrowi sprawozdań o udzielonej pomocy publicznej w rolnictwie lub rybołówstwie albo informacji o nieudzieleniu takiej pomocy w danym okresie sprawozdawczym. Z kolei wspomniany minister przedstawia Komisji Europejskiej informacje o pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie w Polsce.

7. Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie kilku wniosków. Przepisy unijne bardzo ogólnie określają pomoc *de minimis*, co powoduje niekiedy trudności interpretacyjne, ale stwarza szansę szybkiego wprowadzenia nowych form pomocy przez poszczególne państwa członkowskie, uwzględniających aktualne potrzeby producentów rolnych. Niektóre akty prawne *expressis verbis* określają daną pomoc jako *de minimis* (dotyczy to np. pomocy do rzepaku uzyskiwanej od ARiMR), inne te kwestie pomijają. W tej ostatniej sytuacji podmioty udzielające pomocy informują beneficjentów o tym, że dana pomoc przyznawana jest w ramach zasady *de minimis* w rolnictwie, wysokości dopuszczalnego limitu i konieczności jej zliczania.

Ustalenie pomocy *de minimis* na równym poziomie 7500 euro w ciągu ostatnich trzech lat obrotowych jest często krytykowane. Kwota ta odnosi się bowiem do wszystkich producentów rolnych, bez względu na formę prawną prowadzenia działalności rolniczej czy też jej rozmiar. Taka regulacja jest niekorzystna dla gospodarstw rolnych o większej powierzchni albo dzierżawiących grunty od Agencji Nieruchomości Rolnych. Częste korzystanie bowiem z modyfikacji świadczenia czynszowego czy też pomocy przy zakupie materiału siewnego uniemożliwia czerpanie korzyści z innych form pomocy.

Wiele trudności w praktyce sprawiają szczegółowe przesłanki przyznania konkretnego rodzaju pomocy *de minimis* w rolnictwie. Zostały one zawarte w wielu aktach prawnych i często zawierają niedookreślone pojęcia. Chodzi przede wszystkim o modyfikację zasad płatności należności ANR określonych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

⁷⁵ Monitorowanie pomocy publicznej obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji o udzielanej pomocy publicznej, w szczególności o jej rodzajach, formach i wielkości, oraz przestrzeganie krajowego limitu skumulowanej kwoty pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie.

z 19 listopada 2009 r. oraz składek emerytalno-rentowych KRUS na podstawie art. 41a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Sporo problemów wiąże się także z ulgami i zwolnieniami w podatku rolnym udzielanymi w ramach zasady *de minimis*. Ustawa o podatku rolnym nie uwzględnia w wystarczającym zakresie negatywnego wpływu warunków atmosferycznych na dochodowość rolników.

Pomoc *de minimis* w rolnictwie może być różnie klasyfikowana. Przede wszystkim wyróżnić należy pomoc polegającą na przyznaniu bezpośrednich korzyści (np. dopłaty przy zakupie materiału siewnego, uprawie chmielu czy rzepaku) oraz zmniejszającą ciążące na podmiocie obowiązki publicznoprawne (np. zwolnienia i ulgi w podatku rolnym, umorzenie zobowiązań wobec KRUS). Można też wyróżnić pomoc *de minimis* udzielaną za pomocą instrumentów prawa cywilnego (np. zawarcie umowy w sprawie umorzenia bądź rozłożenia na raty należności ANR) albo prawa publicznego (np. ulgi podatkowe, dopłaty do uprawy chmielu)⁷⁶. W konsekwencji zróżnicowana jest procedura udzielania pomocy *de minimis* w rolnictwie. Różne są też środki odwoławcze w przypadku nieudzielania pomocy: wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego czy powództwo do sądu powszechnego. W odniesieniu do ostatecznych decyzji administracyjnych istnieje także możliwość złożenia skargi do sądu administracyjnego. Przyjmuje się, że żadna droga odwoławcza nie przysługuje w przypadku niewyrażenia zgody na zawarcie umowy o umorzenie czy modyfikację warunków uiszczenia należności ANR na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 listopada 2009 r. w sprawie odroczenia, rozłożenia na raty lub umorzenia należności ANR⁷⁷.

SELECTED LEGAL ISSUES FOR *DE MINIMIS* ASSISTANCE IN AGRICULTURE

S u m m a r y

The *de minimis* assistance in agriculture is a relatively new issue in the Polish agricultural law. It is connected with the introduction of EU principles of financial support for this sector of the Polish economy. The aim of these considerations was to present an at-

⁷⁶ O klasyfikacji pomocy publicznej zob. np. P. Marquardt, op. cit., s. 38.

⁷⁷ Tak A. Lichorowicz, op. cit., s. 175; J. Mucha, A. Suchoń, op. cit., s. 117.

tempt at a possibly comprehensive approach to problems connected with *de minimis* assistance in agriculture and to clarify doubts found in practice.

In conclusion the author states among other things that EU regulations very generally define *de minimis* assistance, which sometimes causes problems with its interpretation, but creates a chance for the prompt introduction of new forms of assistance by individual member countries, taking into consideration current needs of agricultural producers. Certain legal acts *expressis verbis* define a given assistance as *de minimis*, while other disregard this issue. In practice many problems are caused by the individual premises for the granting of a specific type of this assistance. These considerations are concluded with an attempt at a classification of *de minimis* assistance in agriculture.

ALCUNI ASPETTI GIURIDICI SCELTI DEGLI AIUTI *DE MINIMIS* IN AGRICOLTURA

R i a s s u n t o

Gli aiuti *de minimis* in agricoltura fanno parte delle questioni relativamente nuove del diritto agrario polacco. Essi sono legati all'introduzione delle regole europee di sostegno finanziario a questo settore dell'economia nel nostro paese. Lo scopo delle considerazioni è un tentativo di proporre un inquadramento abbastanza olistico delle più importanti questioni relative agli aiuti *de minimis* in agricoltura e di risolvere delle questioni dubbiose verificatesi in pratica.

In conclusione, l'Autrice afferma, tra l'altro, che le norme dell'Unione determinano gli aiuti *de minimis* in maniera molto generale, il che porta a volte a delle difficoltà di interpretazione, ma crea anche l'opportunità di una rapida introduzione di nuove forme di aiuto da parte degli Stati membri, tenendo conto delle attuali esigenze dei produttori agricoli. Alcuni atti giuridici definiscono un dato aiuto in termini di aiuto *de minimis expressis verbis*, mentre altre ignorano il problema. Numerose difficoltà pratiche derivano dalle condizioni dettagliate relative alla concessione del concreto tipo dell'aiuto in questione. Le considerazioni terminano con una proposta di classificazione degli aiuti *de minimis* in agricoltura.